

Tlačová správa

z agentúry EÚ pre drogy v Lisabone

EURÓPSKA SPRÁVA O DROGÁCH 2017: HLAVNÉ BODY

EMCDDA poukazuje na rastúce hrozby, ktoré prinášajú nové a tradičné látky

(6.6.2017, LISABON **EMBARGO 12.45 hod. stredoeurópskeho času/11.45 hod. lisabonského času**)

Rastúci počet úmrtí z predávkovania, neustála dostupnosť nových psychoaktívnych látok a rastúce ohrozenie zdravia účinnými i syntetickými opiátmi sú len niektoré problémy, ktoré dnes predstavila v **Bruseli Agentúra EÚ pre drogy (EMCDDA)** vo vydaní svojej **Európskej správy o drogách 2017: Trendy a vývojové zmeny** ⁽¹⁾. Vo svojom každoročnom prehľade agentúra okrem iného skúma známky stúpajúcej dostupnosti kokaínu, vývoj politik v oblasti kanabisu a užívanie látok medzi žiakmi a študentmi na školách. Keďže drogové problémy v Európe sú stále častejšie ovplyvnené vývojom v ostatnom svete, analýza sa uvádza v globálnom meradle.

Dimitris Avramopoulos, európsky komisár pre migráciu, vnútorné záležitosti a občianstvo,

hovorí: „Drogový problém je aj naďalej významnou výzvou pre európske spoločnosti. Viac ako 93 miliónov Európanov aspoň raz v živote vyskúšalo nelegálnu drogu a už tretí rok za sebou pribúda počet úmrtí z predávkovania. Mimoriadne ma znepokojuje fakt, že mladí ľudia sú vystavení mnohým novým a nebezpečným drogám. V rokoch 2009 až 2016 bolo v Európe zistených 25 vysoko účinných syntetických opioidov, pri ktorých je na výrobu niekoľko tisíc dávok potrebný iba malý objem, čo predstavuje rastúcu hrozbu pre zdravie. Výročná európska správa o drogách prináša potrebnú analýzu, usmernenia a nástroje na riešenie tejto hrozby spoločne v celej Európe, a to nielen na ochranu zdravia našich občanov, ale aj na zastavenie obrovských ziskov z drog, ktoré končia vo vreckách organizovaných zločineckých skupín v Európe aj mimo nej.“

Už tretí rok po sebe stúpa počet úmrtí z predávkovania

Dnešná správa poukazuje na znepokojujúci rast počtu úmrtí z predávkovania drogami v Európe, ktorý stúpa už tretí rok po sebe. Odhaduje sa, že v roku 2015 prišlo v Európe celkovo k 8 441 úmrtiam z predávkovania, ktoré súvisia najmä s heroínom a inými opioidmi (28 EÚ, Turecko a Nórsko – infografika, s. 77), čo predstavuje 6 % nárast oproti odhadovaným 7 950 úmrtiam v 30 krajinách v roku 2014. Nárast bol hlásený takmer vo všetkých vekových skupinách (obrázok 3.12) a je v roku 2015 hlásený v **Nemecku, Litve, Holandsku, Švédsku, Spojenom kráľovstve a Turecku**. Medzi najzraniteľnejšie skupiny v Európe patrí 1,3 milióna problémových užívateľov opiátov.

V toxikologických správach sa tiež pravidelne uvádzajú opioidy používané pri substitučnej liečbe – najmä metadón a buprenorfín. Najnovšie údaje ukazujú, že počet zaznamenaných úmrtí súvisiacich s metadónom prekročil počet úmrtí súvisiacich s heroínom v **Dánsku, Írsku, Francúzsku a Chorvátsku**, čo zdôrazňuje potrebu správnej klinickej praxe, aby sa zabránilo zneužitiu týchto látok mimo ich legitímneho účelu ⁽²⁾.

Intervencie na predchádzanie predávkovaniu v Európe zahŕňajú aplikačné miestnosti pre užívateľov drog s odborným dohľadom (DCR – drug consumption room) a poskytovanie naloxónu „na doma“ (liek na zvrátenie predávkovania opiátmi) užívateľom opiátov, ich rovesníkom a rodinám ⁽³⁾. DCR v súčasnosti fungujú v **šiestich krajinách EÚ** (DK, DE, ES, FR, LU, NL) a v **Nórsku** (celkom 78 zariadení)

v siedmich krajinách)⁽⁴⁾. V súčasnosti existujú programy pre naloxón „na doma“ v **deviatich krajinách EÚ** (DK, DE, EE, IE, ES, FR, IT, LT, UK) a v **Nórsku**⁽⁵⁾.

Nové drogy sa objavujú pomalšie, ale ich celková dostupnosť je stále vysoká

Nové psychoaktívne látky (NPS/nové drogy) sú stále významnou výzvou pre verejné zdravie v Európe. Patrí sem celý rad syntetických látok vrátane kanabinoïdov, katinónov, opioidov a benzodiazepínov, ktoré však nepodliehajú medzinárodným kontrolám drog.

V roku 2016 bolo prostredníctvom **systemu včasného varovania EÚ (EWS)** prvýkrát zistených 66 NPS – čo je miera presahujúca jednu látku týždenne (obrázok 1.10). Hoci toto číslo poukazuje na spomalenie tempa, v ktorom sa nové látky dostávajú na trh – v roku 2015 bolo zistených 98 látok – celkový počet aktuálne dostupných látok je naďalej vysoký. Do konca roka 2016 centrum **EMCDDA** monitorovalo viac než 620 NPS (v porovnaní s 350 látkami v roku 2013).

Pomalšie tempo v odhaľovaní NPS v Európe možno pripísať viacerým faktorom. V niektorých členských štátoch existujú nové právne predpisy (napr. všeobecné zákazy, generické a analogické kontroly), ktoré vytvorili reštriktívnejšie právne prostredie, v ktorom môže existovať menej podnetov pre výrobcov, aby sa s regulátormi zapojili do hry „na mačku a myš“; do hry, v ktorej sa využívajú inovácie na udržanie náskoku výrobcov pred kontrolami. K spomaleniu môžu prispieť aj operácie presadzovania práva a kontrolné opatrenia zamerané na laboratória NPS v **Číne**.

Riaditeľ EMCDDA Alexis Goosdeel hovorí: „Naše najnovšie zistenia naznačujú, že reakcie na nové psychoaktívne látky, napríklad nové právne predpisy a opatrenia zamerané na bežné predajne, ktoré predávajú tieto výrobky, môžu mať vplyv na výskyt nových psychoaktívnych látok na trhu. Napriek pozitívnym prejavom spomalenia inovácií nových produktov zostáva však celková dostupnosť vysoká. Pozorujeme, že predaj týchto drog prechádza čoraz viac do ilegality, transakcie sa vykonávajú on-line alebo na nelegálnych trhoch s drogami a nedávno sme boli svedkami objavenia niekoľkých veľmi účinných psychoaktívnych látok, ktoré súviseli s úmrtiami a vážnymi intoxikáciami“.

V roku 2015 bolo prostredníctvom **EWS** hlásených takmer 80 000 záchytoŧ NPS (obrázok 1.11). Syntetické katinóny spolu so syntetickými kanabinoïdmi zodpovedali za viac než 60 % všetkých záchytoŧ nových látok v roku 2015 (vyše 47 000). V júli 2016 sa MDMB-CHMICA stala prvým syntetickým kanabinoïdom, ktorého riziko hodnotila **EMCDDA** potom, ako boli prostredníctvom **EWS** hlásené jeho škodlivé účinky (vrátane približne 30 úmrtí). To viedlo k rozhodnutiu vo februári 2017 podriaďiť látku celoeurópskym kontrolným opatreniam⁽⁶⁾.

Sprievodnou súčasťou dnešnej správy je nová analýza **vysokorizikového užívania drog a nových psychoaktívnych látok**, ktorá sa zameriava na problematické užívanie NPS v rámci viacerých demografických skupín, vrátane injekčných užívateľov opioidov a amfetamínov, väzňov, bezdomovcov a mužov, ktorí majú sex s mužmi. Správa skúma najmä užívanie syntetických katinónov, syntetických kanabinoïdov a nových syntetických opioidov, ako aj súvisiace poškodenia a reakcie⁽⁷⁾.

Nové syntetické opiáty – veľmi účinné a stále viac ohrozujúce zdravie

V **Európe** ako aj v **Severnej Amerike** sú rastúcou hrozbou pre zdravie veľmi silné syntetické opioidy, ktoré napodobňujú účinky heroínu a morfínu. Aj keď predstavujú malý podiel na trhu, pribúdajú správy o výskyte týchto látok a o škodách, ktoré spôsobujú, vrátane nefatálnych intoxikácií a úmrtí. V Európe bolo v rokoch 2009 až 2016 zistených 25 nových syntetických opioidov (18 z nich boli fentanylly).

Kvôli malému objemu potrebnému na výrobu veľkého počtu dávok predávaných na ulici sa nové syntetické opiáty ľahko skrývajú a prepravujú a predstavujú výzvu pre agentúry na kontrolu drog a potenciálne atraktívnu komoditu pre organizovaný zločin. Vyskytujú sa v rôznych formách – hlavne ako prášok, tablety a kapsuly – niektoré sú v súčasnosti k dispozícii ako tekutiny a predávajú sa ako nosové spreje.

Fentanyl podliehajú osobitnej kontrole. Tieto mimoriadne silné látky – niektoré sú často silnejšie ako heroín – predstavovali viac ako 60 % zo 600 záchytov nových syntetických opiátov, ktoré boli hlásené v roku 2015. Osem nových fentanylov bolo hlásených prostredníctvom **EWS** prvýkrát až v roku 2016. Tieto látky predstavujú vážne riziko intoxikácie nielen pre užívateľov, ale aj pre tých, ktorí môžu byť náhodne vystavení týmto drogám (napríklad pri kontakte s pokožkou, vdychnutí), napríklad poštoví a colní pracovníci a a personál na pohotovostných službách.

Začiatkom roka 2017 vykonala **EMCDDA** vyhodnotenie rizika dvoch fentanylov (akryloylfentanyl a furanylfentanyl), potom, ako bolo hlásených viac ako 50 úmrtí súvisiacich s týmito látkami⁽⁸⁾. Pre tieto látky sa zvažuje kontrola na európskej úrovni⁽⁹⁾. Agentúra v roku 2016 vydala v súvislosti s týmito a ďalšími novými fentanylnými päť výstrah pre svoju sieť v rámci Európy.

Známky stúpajúcej dostupnosti kokaínu

Najčastejšie používanými nelegálnymi stimulačnými drogami v Európe sú kokaín, MDMA (niekedy s názvom extáza vo forme tabliet) a amfetamíny (amfetamín a metamfetamín). Užívanie kokaínu je vyššie v krajinách západnej a južnej Európy, čo odzrkadľuje polohu vstupných prístavov a obchodné trasy, zatiaľ čo užívanie amfetamínov prevláda v severnej a východnej Európe. Trh so stimulantmi je s príchodom nových stimulantov (napríklad fenetylaminov a katinónov) v posledných rokoch čoraz komplexnejší.

Údaje z monitorovania odpadových vôd a záchytov, ceny a čistoty naznačujú, že dostupnosť kokaínu môže v niektorých častiach Európy opäť stúpať (obrázok 2.4). Počet záchytov a zadržané množstvo sa v rokoch 2014 a 2015 zvýšil (obrázok 1.6). V roku 2015 bolo v EÚ zaznamenaných približne 87 000 záchytov kokaínu (76 000 v roku 2014), čo predstavuje zadržanie 69,4 ton (51,5 ton v roku 2014) (infografika, s. 26). Štúdiá analyzujúca komunálne odpadové vody na zvyšky kokaínu na úrovni miest vykazovala prostredníctvom údajov v rokoch 2011 až 2016 stabilný alebo rastúci dlhodobý trend vo väčšine z 13 miest. Z 33 miest s údajmi z rokov 2015 a 2016 zaznamenalo 22 miest nárast zvyškov kokaínu, štyri pokles a v siedmich bola situácia stabilná⁽¹⁰⁾.

Približne 17,5 milióna dospelých Európanov (15 až 64 rokov) niekedy vo svojom živote vyskúšalo kokaín. Približne 2,3 milióna z nich sú mladí dospelí (15-34 rokov) ľudia, ktorí drogu užívali v minulom roku. Národné prieskumy od roku 2014 ukazujú, že užívanie kokaínu je vo všeobecnosti stabilizované.

Medzinárodný vývoj politiky týkajúcej sa kanabisu: aké sú dôsledky pre Európu?

Najnovšie zmeny v regulačnom rámci pre kanabis, ku ktorým došlo v niektorých častiach **Ameriky**, vyvolali záujem tvorcov politik a verejnosti v **Európe**⁽¹¹⁾. V správe sa uvádza, že „je potrebné počkať na podrobné vyhodnotenia, pokiaľ sa relatívne náklady a prínosy odlišných prístupov v rámci politik týkajúcich sa kanabisu budú môcť posúdiť“. V rámci **28 členských štátov EÚ** sú súčasné prístupy k regulácii a používaniu kanabisu rozmanité, od obmedzujúcich modelov až po toleranciu niektorých foriem osobnej spotreby⁽¹²⁾. Žiadna národná vláda v Európe (28 štátov EÚ, Turecko a Nórsko) však v súčasnosti nepodporila legalizáciu kanabisu na rekreačné užívanie.

Bez ohľadu na širší vplyv na protidrogovú politiku podnecuje existencia obchodne regulovaného trhu s kanabisom v niektorých krajinách mimo Európy inovácie a vývoj produktov (napríklad vaporizéry, e-kvapaliny a jedlé produkty), ktoré môžu časom ovplyvniť spôsoby užívania v Európe. V tejto správe sa zdôrazňuje dôležitosť monitorovania a potreba vyhodnotiť možné zdravotné dôsledky akýchkoľvek budúcich zmien.

Približne 87,7 miliónov dospelých Európanov (15 až 64 rokov) vyskúšalo počas svojho života kanabis. Z toho za posledný rok užilo kanabis približne 17,1 milióna mladých Európanov (vo veku 15 – 34 rokov). Približne 1 % dospelých Európanov sú dennými alebo takmer dennými užívateľmi kanabisu (za posledný mesiac užívali minimálne 20 dní). Z najnovších výsledkov výskumu vyplýva, že stále pretrvávajú rozdiely medzi jednotlivými krajinami, pokiaľ ide o užívanie kanabisu v minulom roku (obrázok 2.2). Kanabis sa naďalej spája so zdravotnými problémami a v súčasnosti je zodpovedný za najväčší podiel (45 %) nových

klientovv protidrogovej liečby v Európe (28 krajín EÚ, Turecko a Nórsko). Celkový počet osôb, ktoré prvýkrát vstúpili do liečby problémov súvisiacich s užívaním kanabisu, stúpol zo 43 000 v roku 2006 na 76 000 v roku 2015.

EÚ a USA: porovnanie užívateľov látok medzi žiakmi a študentmi na školách

Monitorovanie užívania látok na základných a stredných školách poskytuje dôležitý pohľad na súčasné rizikové správanie mládeže a možné budúce trendy. Tohtoročná správa porovnáva dlhodobé vzorce užívania látok **európskymi** a **americkými** žiakmi a študentmi (15-16 rokov) na základe dvoch veľkých školských prieskumov zverejnených v roku 2016 ⁽¹³⁾. Z prieskumov vyplýva, že fajčenie a pitie medzi žiakmi a študentmi v **Európe** a **USA** klesá, zatiaľ čo trendy užívania kanabisu sú stabilnejšie.

Užívanie kanabisu v poslednom mesiaci v rámci skúmaných **európskych** žiakov a študentov (z toho 21 krajín EÚ a Nórsko) bolo približne polovičné (8 %) oproti žiakom a študentom uvedeným pre **USA** (15 %) (obrázok, str. 13). Spotreba tabaku v poslednom mesiaci bola u žiakov a študentov v **Európe** takmer štvornásobne vyššia (23 %) ako u žiakov a študentov v **USA**, kde bola na úrovni 6 %. Užívanie tabaku medzi žiakmi a študentmi v **USA** bolo o viac ako polovicu nižšie v porovnaní s užívaním kanabisu v tejto skupine. Percentuálne vyjadrenie **európskych** žiakov a študentov, ktorí ohlásili užívanie alkoholu v minulom mesiaci, bolo viac ako dvojnásobné (49 %) oproti ich **americkým** kolegom (22 %).

V správe sa uvádza, že „sú potrebné ďalšie analýzy podobností aj rozdielov užívania medzi študentmi na účely preskúmania relatívneho vplyvu sociálnych, kontextových a regulačných faktorov na rozhodnutia mladých ľudí“. Dodáva sa, že „porozumenie napríklad tej skutočnosti, ktorá viedla k poklesu fajčenia cigariet v USA aj v Európe, môže pomôcť nájsť riešenia v súvislosti s užívaním iných látok, ako napr. kanabis“.

Pohľad na situáciu v oblasti drog v jednotlivých štátoch

Súčasťou tejto správy bude po prvýkrát 30 **správ o drogách z jednotlivých krajín**, v ktorých je prezentovaný súhrn drogovej situácie na vnútroštátnej úrovni (EÚ-28, Turecko a Nórsko). Tieto správy s rozsiahlou infografikou, ktoré vypracovala **EMCDDA** v spolupráci s národnými kontaktnými miestami siete Reitox obsahujú informácie o užívaní drog a problémoch v oblasti verejného zdravia, drogovej politike a opatreniach ako aj v oblasti ponuky drog ⁽¹⁴⁾. Hlavnou črtou týchto správ je „Orientačný prehľad“, v ktorej sú vo forme tabuľky uvedené národné číselné údaje „Informačný panel EÚ“, v ktorom sú uvedené údaje o krajinách v európskom kontexte.

Predsedníčka správnej rady EMCDDA Laura d'Arrigo na záver uviedla: „Drogová situácia sa neustále vyvíja a na základe toho sa musí vyvíjať aj príslušné opatrenia v Európe. Prvým krokom k dosiahnutiu tohto cieľa je pochopenie výziev, pred ktorými stojíme. EMCDDA sa usiluje poskytnúť čo najlepšie dôkazy o drogovej situácii v celej Európe. Údaje prezentované tento rok v *Európskej správe o drogách* porovnávajú situáciu v jednotlivých štátoch a jasne poukazujú na objavujúce sa hrozby, a tým pomáhajú rozhodujúcim činiteľom konať efektívne. Analýzy EMCDDA sú kľúčové pre zabezpečenie relevantnosti nového akčného plánu EÚ o drogách aj počas ďalších štyroch rokov. Podpora kultúry založenej na dôkazoch v tvorbe protidrogovej politiky je kľúčovým príspevkom k zdravšej a bezpečnejšej Európe.“

Poznámky

⁽¹⁾ Balík *Európska správa o drogách 2017* je k dispozícii na www.emcdda.europa.eu/edr2017
Údaje uvedené v správe sa týkajú roku 2015 alebo posledného dostupného roku. Ďalšie informácie o prehľade odhadov užívania drog sa uvádzajú v tabuľke v časti „V skratke“. Číselné údaje uvedené v tejto tlačovej správe sa nachádzajú v samotnej správe. Ďalšie obrázky a tabuľky sa nachádzajú v štatistickej ročenke (www.emcdda.europa.eu/data/stats2017).

⁽²⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/preventing-diversion-of-opioid-substitution-treatment

⁽³⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/preventing-overdose-deaths

⁽⁴⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/drug-consumption-rooms

⁽⁵⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/insights/take-home-naloxone

⁽⁶⁾ www.emcdda.europa.eu/news/2017/3/council-decision-control-mdmb-chmica — www.emcdda.europa.eu/topics/pods/synthetic-cannabinoids

⁽⁷⁾ K dispozícii na www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/high-risk-drug-use-and-nps

⁽⁸⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/joint-reports/acryloylfentanyl — www.emcdda.europa.eu/activities/action-on-new-drugs

⁽⁹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEX-17-896_en.htm

⁽¹⁰⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/waste-water-analysis — www.emcdda.europa.eu/news/2016/12/latest-data-reveal-drug-taking-habits-in-over-50-european-cities

⁽¹¹⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/cannabis-policy

⁽¹²⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/adhoc/cannabis-legislation-europe — www.emcdda.europa.eu/topics/pods/legal-supply-of-cannabis

⁽¹³⁾ www.espad.org/report/home — www.monitoringthefuture.org

⁽¹⁴⁾ K dispozícii na www.emcdda.europa.eu/countries